

วิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์จักรวาททีปนี

An Analysis of Buddhist Principles that Appeared in Cakkavāladīpanī

พระมหาเตชินท์ สิทธาภิภู (ผกา)*

Phramaha Techin Siddhabhibhu (Paka)

พระธรรมวัชรบัณฑิต**

Phra Dhammatjarabundit

सानุ มหัทธนาตุลย์***

Sanu Mahatthanadull

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Buddhist Studies The Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email : techinpaka2@gmail.com

Received: May 16, 2023

Revised: December 13, 2023

Accepted: March 24, 2024

บทคัดย่อ

จักกาวาททีปนี เป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่งเป็นภาษาบาลี โดยพระสิริมังคลาจารย์ นักปราชญ์ชาวล้านนาเมื่อปี พ.ศ. ๒๐๖๓ บทความวิจัยจักกาวาททีปนีเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาของคัมภีร์จักรวาททีปนี (๒) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์จักรวาททีปนี (๓) เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์จักรวาททีปนี ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก และนำเสนอด้วยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า คัมภีร์จักรวาททีปนีมีโครงสร้างหลัก ๓ ส่วนคือ (๑) ส่วนปณามคาถา เป็นบทนมัสการพระรัตนตรัย (๒) ส่วนเนื้อหา มีอยู่ ๖ กัณฑ์ เป็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา และปกรณ์ทั้งหลายที่กล่าวถึงจักรวาลเป็นหลัก และ (๓) ส่วนปัจฉิมคาถา เป็นการเน้นย้ำความหมายของชื่อเรื่อง ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ในการแต่ง และประวัติโดยละเอียดของพระสิริมังคลาจารย์ผู้แต่ง หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์จักรวาททีปนีแบ่งออกเป็น ๓ หมวด คือ ทาน ศีล และภาวนา ซึ่งให้เห็นถึงอานิสงส์ที่แตกต่างกันโดยมีการสิ้นสุดการเกิดเป็นที่สุด การวิเคราะห์หลักธรรมที่ใช้ในการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันในคัมภีร์จักรวาททีปนี มี ๓ ระดับคือ การทำทาน การรักษาศีล และการปฏิบัติกรรมฐาน ทั้งสมถะและวิปัสสนาเพื่อประโยชน์สูงสุดคือการบรรลุมรรคผลนิพพาน ส่วนสาระสำคัญของคัมภีร์คือการ

* พระมหาเตชินท์ สิทธาภิภู (ผกา) Phramaha Techin Siddhabhibhu (Paka).

** พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร. Phra Dhammatjarabundit, Prof.Dr. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ Thesis Advisor.

*** รศ.ดร.सानุ มหัทธนาตุลย์ Assoc.Prof.Dr.Sanu Mahatthanadull ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ Thesis Advisor.

แสดงการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปของจักรวาลและโลก การเกิดขึ้นของมนุษย์ในปฐมกัปป์ ตลอดถึง การดำรงอยู่ของเหล่าสัตว์ในอบายภูมิ มนุษย์ภูมิ เทวภูมิ และแนวทางในการละความชั่ว การสร้างคุณงาม ความดีเพื่อให้บรรลุพระนิพพาน อีกทั้งยังมีคุณค่าต่อการศึกษาในแง่ที่ชี้ให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริง ของจักรวาล เพื่อความตระหนักในภัย เพื่อความเบื่อบรรเทาในวิญญูสงสาร มิใช่เพื่อความลุ่มหลง ความเพลิดเพลินใจ จนติดข้องอยู่ในโลก จักรวาล และในสังสารวัฏ เหตุที่คัมภีร์จักรวาลทีปนีแสดงหลัก ธรรมเพียงเท่านี้เนื่องจากหลักธรรมต่าง ๆ นี้ เป็นหลักธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา ซึ่งควรแก่การเผยแผ่ และเข้าถึงเพื่อความเข้าใจ และการนำไปประพฤติปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน อันจะยังประโยชน์ในโลกนี้ และโลกหน้า ซึ่งเป็นประโยชน์และสอดคล้องกับบริบทของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโลกยุค ๒๐๐๐ ปี หลังการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

คำสำคัญ : หลักธรรม; คัมภีร์; จักรวาลทีปนี

Abstract

Cakkavāladīpanī is an important buddhist scripture which was written in Pali language by Venerable Phra Sirimaṅgalācāriya, a Lanna philosopher, in B.E.2063 . This research article consists of 3 objectives, namely: - (1) to study the structure and content of the Cakkavāladīpanī; (2) to study the concept of the principles as appeared in the Cakkavāladīpanī; (3) to analyze the principles that appeared in the Cakkavāladīpanī. This is documentary research with the textual analysis and presenting in a descriptive form.

The findings showed that: Cakkavāladīpanī Scripture has 3 main parts, namely: - (1) Paṇāmagāthā is paying homage to the Triple Gem. (2) Among the 6 chapters, the content in each one has a separate topic depending on stories from the Tipitaka, Commentaries, Sub-commentaries, and Special Texts that mainly mention on the universe. (3) Pacchimāgāthā, the latter part, is to emphasize the meaning of the Title, the background and the purposes of the composing, and the detailed history of Venerable Sirimaṅgalācāriya, the author. There are 3 principles that appeared in the Cakkavāladīpanī Scripture, namely: *dāna*, *sīla*, and *kammaṭhānā*. The practice of *samatha* meditation will result in the birth of next life in the world of Brahma. When one continues his practice with *vipassanā*, he is getting rid of all the worldly desires and his wisdom would be pure, and that is supposed to end the births or deaths of the

human beings forever. As for the principles to be followed in everyday life in this Scripture, consisting of: giving (*dāna*), observing the precepts (*sīla*), and tranquil-insight meditation (*samatha-vipassanā kammaṭṭhānā*) for the ultimate fruit is *Nibbāna*. The Scripture represents the rise and fall of the worldly universe. The emergence of human beings in the first Aeon (*kappa*) as well as the existence of beings in the abyss, the human realm, the god realm, the way to avoid doing evil things, and the way to uphold the virtue in order to eventually attain to *Nibbāna*. It also suggests the danger and boredom of the rise and fall of the Universe, not for the sake of the obsession of worldly pleasure or enjoyment. The reason that Cakkavālādīpanī represents only these principles is because these principles are fundamental principles in Buddhism, which should be propagated and accessed. They are useful principles that conform to the context of the society of 2000 years after the enlightenment of the Lord Buddha.

Keywords: the principles; Scripture; Cakkavālādīpanī

บทนำ

คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น ๗ ส่วนใหญ่ ๆ ประกอบด้วย (๑) พระบาลีหรือพระไตรปิฎก เป็นคัมภีร์ขั้นต้นเป็นคัมภีร์ที่รวบรวมหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นคัมภีร์ที่สำคัญที่สุด เรียกตามภาษามคธ ว่า เตปิฎก แปลว่า กระดาษหรือตะกร้า ๓ ใบ เป็นภาชนะรองรับพระพุทธวจนะ ซึ่งเดิมพระสงฆ์ใช้วิธีจำกันมาแบบมุขปาฐะ คือการท่องจำ จนถึงประมาณ พ.ศ. ๔๕๐ บางมติว่า พ.ศ. ๔๓๓^๑ ซึ่งสอดคล้องกับคำปรารภในพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่กล่าวว่า เมื่อสังคายนาครั้งที่ ๕ ประมาณพุทธศักราช ๔๓๓ ที่ประเทศศรีลังกา ในรัชสมัยของพระเจ้าวัฏฏคามณิอุภย^๒ ซึ่งนับเป็นการสังคายนาครั้งที่ ๒ ของประเทศศรีลังกา^๓ จึงได้มีการจารึกพระพุทธวจนะไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยจารลงในใบลาน มีจำนวน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เรียกว่า พระไตรปิฎก ได้แก่ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก (๒) อรรถกถา เป็นคัมภีร์ที่อธิบายข้อความในพระไตรปิฎก (๓) ฎีกา มูลฎีกา อนุฎีกา

^๑ แสง จันทร์งาม, อุทัย บุญเย็น, **พระไตรปิฎกสำหรับผู้บวชใหม่และชาวพุทธทั่วไป**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม ในเครือบริษัทสำนักพิมพ์สยามปริทัศน์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐๒๔.

^๒ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อังคุดตริณาย จตุกกนิบาต เล่มที่ ๒๑**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

^๓ ประพนธ์ ศุภสร, **พระพุทธศาสนาเถรวาท**, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔), หน้า ๑๙๒.

(อธิบายความมูลฎีกา) มหาฎีกา จุฬฎีกา โปราณฎีกา อภินวฎีกา เป็นคัมภีร์ที่อธิบายข้อความในอรรถกถาให้ชัดเจน (๔) คัมภีร์ - คัมภีร์ เป็นคัมภีร์แต่งอธิบายคำและความที่เป็นเงื่อนไข (๕) อรรถโยชนา เป็นคัมภีร์ประกอบหรือหนังสือคู่มือ (๖) สัททวิเสส เป็นคัมภีร์เกี่ยวกับภาษาศาสตร์ ศัพทศาสตร์หรือคัมภีร์ไวยากรณ์ ภาษาบาลี (๗) ปกรณ์ วิเสส เป็นคัมภีร์พิเศษอื่น ๆ ที่มุ่งอธิบายหัวข้อธรรม เกิดความรู้ ประวัติหรือตำนานต่าง ๆ มี ๕ ประเภท ได้แก่ ธรรมวินัยสังเขป ธรรมวิภังค์ ธรรมวินัยสวดดี หรือพุทธาภิฤติ ธรรมวินัยสังคหะ และวังสปกรณ์^๔

วรรณกรรมในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับเรื่องโลกศาสตร์หรือเรื่องโลกและจักรวาลเป็นวรรณกรรมที่แสดงแนวความคิดเรื่องโลกและจักรวาลตามคติพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่ล้วนรจนาด้วยภาษาบาลีดังมีรายชื่อปรากฏในส่วนคำนำของคัมภีร์โลกสัจฐานโชตรตนคัมภีร์ตอนหนึ่งว่า คัมภีร์ภาษาบาลีที่จัดอยู่ในหมวดโลกศาสตร์ซึ่งนักปราชญ์ทางพุทธศาสนาครั้งโบราณรจนาไว้เท่าที่พบต้นฉบับมีทั้งหมด ๘ เรื่อง ได้แก่

๑) โลกัปทีปิกสาร ว่าด้วยเรื่องโอกาสโลกคือจักรวาล การเกิดและการสลายตัวของโลกและจักรวาล ระยะทางระหว่างภูมิชั้นต่าง ๆ มาตรการระยะทางและมาตรการเวลา รจนาโดยพระสังฆราชเมธังกร เป็นคัมภีร์ทางโลกศาสตร์เล่มแรก

๒) จักกาวาทิปินี ว่าด้วยเรื่องจักรวาลและสรรพสิ่งที่อยู่ในจักรวาล รจนาโดยพระสิริมงคลอาจารย์แห่งเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๓

๓) โลกทีปินี ว่าด้วยเรื่องโลกต่าง ๆ

๔) โอกาสโลกทีปินี ว่าด้วยเรื่องโลกซึ่งเป็นที่อยู่ของหมู่สัตว์

๕) มหากัปโลกสัจฐานบัญญัติ ว่าด้วยเรื่องการตั้งขึ้นและการพินาศของมหากัป

๖) โลกบัญญัติ ว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกและบัญญัติไว้ว่าเกิดขึ้นเพราะอะไร

๗) โลกูปัตติ ว่าด้วยเรื่องเหตุที่บังเกิดของโลก พระอัครบัณฑิตแต่ง

๘) โลกสัจฐานโชตรตนคัมภีร์ ว่าด้วยเรื่องการตั้งขึ้นและการพินาศของโลกซึ่งพระมหาปุณณจันทเถระเป็นผู้แต่งขึ้น^๕

วรรณกรรมทั้ง ๘ เล่มข้างต้นนี้ จัดว่าเป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่อยู่ในประเภทของปกรณ์วิเสส เพราะเป็นการอธิบายขยายความตามภูมิความรู้ของผู้รจนาโดยศึกษาค้นคว้าจากอรรถกถาต่าง ๆ นำมารวบรวมเรียบเรียงไว้เป็นหมวดหมู่แล้วอธิบายความนั้นให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นและบอกแหล่งที่มาของเนื้อหา

^๔ จำเนียร แก้วกู๋, คัมภีร์ศัพทศาสตร์บาลี-สันสกฤต: ประวัติและความเป็นมาเน้นคัมภีร์ไวยากรณ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘), หน้า ๑-๗.

^๕ พระมหาปุณณจันทเถระ, โลกสัจฐานโชตรตนคัมภีร์, ตรวจชำระโดย สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, (กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๓), คำนำ.

เหล่านั้นไว้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ศักดิ์ศรี แยมันดดา ที่กล่าวว่า วรรณคดีที่มีพระไตรปิฎก หนังสือประเภทนี้ไม่ใช่ตัวพระไตรปิฎกโดยตรงแต่เป็นหนังสือประเภทอธิบายเรื่องในพระไตรปิฎกอีกทีหนึ่ง ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา ทีปนี ทีปิกา ฯลฯ เป็นต้น^๖ คัมภีร์จักรวาททีปนีจัดว่าเป็นคัมภีร์ประเภททีปนี คือ คำอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งในพระไตรปิฎกออกไปอย่างพิสดาร และมีการอ้างอิงจากคัมภีร์อื่นเป็นเครื่องประกอบ^๗ นอกจากนี้ยังได้อธิบายให้เห็นถึงการเกิดขึ้นของโลกและสัตว์โลกตั้งข้อความที่ว่าพุทธศาสนากล่าวถึงทฤษฎีว่าด้วยต้นกำเนิดโลกภายในช่วงระยะเวลาหนึ่งในอัครคัมภีร์สูตร^๘ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีว่าด้วยความเสื่อมและเจริญของโลกในกัปปสูตร ที่อธิบายวิวัฒนาการความแปรเปลี่ยนจากช่วงเสื่อมไปสู่ช่วงเจริญหมุนวนอยู่ไม่สิ้นสุดทำให้ทราบว่า พระพุทธศาสนาไม่ยอมรับทฤษฎีความเชื่อเดิมที่ผิด ๆ ของพราหมณ์ตามคติอินเดียโบราณที่ว่า “พระอิศวรและพระพรหมเป็นผู้สร้างโลก” นอกจากนั้น พุทธศาสนายังอธิบายทฤษฎีว่าด้วยต้นกำเนิดของชีวิตไว้ด้วย โดยอธิบายวิวัฒนาการชีวิตแรกเริ่มตั้งแต่กลละ อัप्พหะ จนเติบโตเป็นร่างกายมนุษย์ในที่สุด^๙ ซึ่งเป็นคุณูปการอย่างยิ่งแก่การทำความเข้าใจโลกและชีวิต

คัมภีร์จักรวาททีปนี แต่งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๐๖๓ ผู้แต่งคือพระสิริมังคลาจารย์ เป็นพระเถระนักปราชญ์ชาวเชียงใหม่ มีชีวิตอยู่ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เดิมชื่อศรีพิงเมือง อุปสมบทได้นายว่า สิริมงคลโล เป็นเจ้าอาวาสวัดบุปผาราม มรณภาพในช่วงปี พ.ศ. ๒๐๖๘-๒๐๗๘ ผลงานของพระสิริมังคลาจารย์มี ๔ เรื่อง คือ

๑) เวสสันดรทีปนี เสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๐ ในรัชกาลพระเมืองแก้ว เป็นคัมภีร์ประเภททีปนี คือ คำอธิบายเวสสันดรชาดก ๑๓ กัณฑ์ ออกไปอย่างพิสดาร และอ้างอิงหนังสือประกอบถึง ๙๐ คัมภีร์

๒) จักกวาททีปนี เสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๓ กล่าวถึงจักรวาลหรือโลกธาตุ พรรณนาถึงภูมิที่เกิดของสัตว์ทั้งหลาย

๓) สังขยาปกาสุฎฐิกา เสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๓ เพื่ออธิบายคัมภีร์สังขยาปกาสะกะ ซึ่งพระญาณวิลาสเถระชาวเชียงใหม่รจนาเมื่อ พ.ศ. ๒๐๕๙ มีจำนวน ๒ ผู้ก

^๖ ศักดิ์ศรี แยมันดดา, วรรณคดีพุทธศาสนาพาทย์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๔๖.

^๗ ศักดิ์ศรี แยมันดดา, วรรณคดีพุทธศาสนาพาทย์ไทย, (กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๗๘.

^๘ สานุ มหัทธนาตุลย์, “พัฒนาการแนวคิดเรื่องปฐมธาตุของโลกและชีวิต: เหตุผลที่พุทธศาสนาปฏิเสธ”, สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๕๑-๑๕๒.

^๙ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อังคุดตริณายจตุกกนิบาต เล่มที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

๔) มังคลัตถทีปนี เสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๗ เพื่ออธิบายความในมงคลสูตร ที่ปรากฏในขุททกปาฐะ และสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายมอรรลถาชื่อปรมัตถโชติกาซึ่งแต่งโดยพระพุทโธมสะ

คัมภีร์จักรวาลทีปนีกล่าวถึงหลักธรรมในกัณฑ์ต่าง ๆ ไว้มากมาย ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาหลักธรรม และนำหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์นี้มาแสดง แยกแยะ จัดเป็นกลุ่มไว้ ๓ กลุ่ม อย่างชัดเจน ได้แก่ กลุ่มหลักธรรมเกี่ยวกับการให้ทาน กลุ่มหลักธรรมเกี่ยวกับการรักษาศีล และกลุ่มหลักธรรมเกี่ยวกับการ ปฏิบัติสมณะกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้ผู้อ่านสามารถศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในคัมภีร์นี้ได้อย่างสะดวก ถูกต้อง เป็นไปตามลำดับ เพื่อจะได้รับผลหรืออานิสงส์จากการปฏิบัติ เป็นลำดับไป เหตุที่หลักธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ปรากฏในคัมภีร์จักรวาลทีปนีคงเป็นด้วยว่าหลักธรรมเหล่านี้ เป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการดำเนินชีวิตประจำวันและง่ายต่อการชี้แนะอีกทั้งคนที่ถูกชี้แนะก็ปฏิบัติตามได้ ไม่ยากนัก ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้แต่งคัมภีร์จักรวาลทีปนีที่ต้องการให้เนื้อหาในคัมภีร์ที่เป็น ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ได้ถูกเผยแผ่ ขยายความให้เป็นประโยชน์อย่างกว้างขวางสืบไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาของคัมภีร์จักรวาลทีปนี
๒. เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์จักรวาลทีปนี
๓. เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมศึกษาหลักธรรมจักรวาลทีปนี

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการศึกษาเรื่องวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์จักรวาลทีปนีเป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร ซึ่งได้ จำแนกขอบเขตออกเป็น ๒ ด้าน คือ

ก. ขอบเขตด้านแหล่งที่มาของข้อมูล ประกอบไปด้วย

๑) ศึกษาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส

๒) ศึกษาคัมภีร์จักรวาลทีปนี ตำราวิชาการด้านพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งหนังสือ บทความ นิติสารเอกสาร และงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

ข. ขอบเขตด้านเนื้อหา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ

๑) ศึกษาคำสอนเรื่องจักรวาลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาความหมายของจักรวาล, ศึกษาเนื้อหาของจักรวาล, ศึกษาประโยชน์ของการสอนเรื่องจักรวาล, จักรวาลกับนิพพาน ฯลฯ

๒) ศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาในคัมภีร์จักรวาลทีปนี, ศึกษาความหมายของจักรวาล, ศึกษา โครงสร้างของคัมภีร์จักรวาลทีปนี, ศึกษาเนื้อหาของจักรวาลทีปนี

๓) ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์จักรวาทปิปนี โดยการวิเคราะห์ให้เห็นถึงหลักธรรมต่าง ๆ ซึ่งจำแนกออกได้เป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหลักธรรมเกี่ยวกับการให้ทาน กลุ่มหลักธรรมเกี่ยวกับการรักษาศีล และกลุ่มหลักธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติสมณะกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน อานิสงส์ของการปฏิบัติตามหลักธรรมและโทษของการละเลยหรือการไม่ปฏิบัติตามหลักธรรมนั้น ๆ

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า คัมภีร์จักรวาทปิปนีมีโครงสร้างหลัก ๆ อยู่ ๓ ส่วนคือ

- ๑) ส่วนปณามคาถา เป็นบทนมัสการพระรัตนตรัย
- ๒) ส่วนเนื้อหา มีอยู่ ๖ กัณฑ์ แต่ละกัณฑ์แยกเนื้อหาออกจากกัน โดยอาศัยเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์ทั้งหลายที่กล่าวถึงจักรวาลเป็นหลัก
- ๓) ส่วนปัจฉิมคาถา เป็นการเน้นย้ำความหมายของชื่อเรื่อง ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ในการแต่ง และประวัติโดยละเอียดของพระสิริมังคลาจารย์ผู้แต่ง ดังนี้

๑. ปณามคาถา

ปณามคาถา เป็นบทนมัสการพระรัตนตรัย ในส่วนเบื้องต้น พระสิริมังคลาจารย์ ผู้แต่งคัมภีร์ได้เริ่มต้นด้วยการแสดงความนอบน้อมต่อพระรัตนตรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพสูงสุดเหนือสิ่งอื่นใด บทนมัสการพระรัตนตรัยนี้มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันคือ รัตนัตถยวันทาบ้าง วันทเนยยะบ้าง สรณคมน์บ้าง โดยประเพณีของชาวพุทธถือว่าการบูชาพระรัตนตรัยเป็นกิจที่จะเริ่มต้นงานใด ๆ เพราะนำผลดีความสุข ความเจริญมาสู่ทั้งแก่ผู้ทำงานผู้ที่เกี่ยวข้องและงานที่ทำ ความตอนนี้มีกรณาดด้วยความไพเราะเป็นพิเศษ เป็นการปลุกศรัทธาของผู้อ่านให้เห็นถึงความสำคัญของงานและเป็นการแสดงความสามารภในเชิงกวีและการใช้ภาษาของผู้รจนา^{๑๐} พระสิริมังคลาจารย์ ผู้แต่งคัมภีร์จักรวาทปิปนี เริ่มต้นด้วยปณามคาถา กล่าวคือ การแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับชื่อของผู้แต่ง การนมัสการต่อพระรัตนตรัยกล่าวคือพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ และจบด้วยวัตถุประสงค์ของผู้แต่ง ดังนี้

ข้าพเจ้าพระสิริมังคลาจารย์ ขอนมัสการพระพุทธเจ้า ผู้ทรงนำจักรวาลอันหาที่สุดมิได้มาแสดงอย่างปราศจากความสงสัย ทรงรู้แจ้งโลก ทรงบรรลุพระญาณอันหาที่สุดมิได้ ทั้งพระธรรมและพระสงฆ์ แล้วจักรวบรวมข้อความอันเป็นสาระที่ควรเชื่อถือในคัมภีร์ต่าง ๆ มาเรียบเรียงเรื่องจักรวาลเพื่อความเข้าใจง่าย นักศึกษาพึงสดับโดยปราศจากความฟุ้งซ่านก็จะพึงได้ความฉลาดบ้าง^{๑๑}

^{๑๐} สุภาพรณ ณ บางช้าง, ประวัติวรรณคดีบาสิในอินเดียและลังกา, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖), หน้า ๓๑๗.

^{๑๑} พระสิริมังคลาจารย์, จักรวาทปิปนี, ตรวจชำระโดย สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕๑.

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระสิริมังคลาจารย์ในเบื้องต้นได้แนะนำตัวท่านเองโดยการบอกชื่อแล้วต่อด้วยการนอบน้อมต่อพระพุทธเจ้าผู้เป็นบรมครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ผู้ซึ่งนำจักรวาลอันหาที่สุกมิได้มาแสดงให้คนได้ศึกษาเรียนรู้จนหายสงสัยและนอบน้อมพระธรรมและพระสงฆ์และปิดท้ายด้วยการบอกให้รู้ว่าจะรวบรวมเนื้อหาสาระอันเกี่ยวกับจักรวาลที่มีอยู่ในคัมภีร์ต่าง ๆ มาไว้ในที่เดียวกันเพื่อความเข้าใจได้ง่าย ซึ่งข้อความที่ท่านจะนำมาเป็นข้อความที่เชื่อถือได้อย่างแน่นอนเพราะนำมาจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาและเป็นคัมภีร์ชั้นพระไตรปิฎกลงมาถึงอรรถกถาและท่านเองก็ได้ยั่วว่า จักรวบรวมข้อความอันเป็นสาระที่ควรเชื่อถือในคัมภีร์ต่าง ๆ มาเรียบเรียงเรื่องจักรวาล ทั้งนี้ก็เพื่อให้อนุชนคนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้มีความเข้าใจในจักรวาลที่ตนอาศัยอยู่ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมชาติและหรือหลักธรรมอันจะพึงนำมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันเพื่อความสงบร่มเย็นความเจริญก้าวหน้าในชีวิตการงานของตนและของสังคมประเทศชาติส่วนรวมต่อไป

๒. เนื้อหาของจักรวาลที่ปณี

คัมภีร์จักรวาลที่ปณีได้กำหนดข้อความและจัดลำดับหมวดหมู่ของเนื้อหาโดยใช้คำว่า กัณท์ พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้ความหมายของคำว่า กัณท์ หมายถึง หมวด, ตอน, ส่วนของเรื่อง และให้ความหมายของคำว่าปริเฉท หมายถึง กำหนดตัด, ข้อความที่กำหนดไว้เป็นตอน ๆ, ข้อความที่รวบรวมเอามาจัดเป็นหมวด ๆ, บท, ตอน, การกำหนดแยกออกให้เห็นแต่ละส่วน^{๑๒}

จักรวาลที่ปณีได้กำหนดเนื้อหาออกเป็นกัณท์ ๆ แล้วอธิบายขยายความในกัณท์นั้น ๆ ไปตามลำดับจนจบกัณท์หนึ่ง ๆ แล้วขึ้นกัณท์ใหม่ต่อไป โดยมีทั้งหมด ๖ กัณท์ คือ

กัณท์ที่ ๑ : จกกวาสรูปาทินิทเทโส แสดงลักษณะของจักรวาล เป็นการกล่าวถึงความเป็นมาในเบื้องต้นเกี่ยวกับจักรวาลและโลก ขนาดความยาว ความกว้าง ตลอดถึงพื้นที่ที่เป็นแผ่นดิน ที่ป็นน้ำและอากาศ ภูมิประเทศทั่วไปของจักรวาล

กัณท์ที่ ๒ : ปพพตนิทเทโส แสดงเรื่องภูเข ขนาด รูปสัณฐาน ได้แก่ (๑) ภูเขาสิเนรุ (๒) ภูเขายุคนธร ซึ่งมีภูเขาน้อยเป็นบริวารอีกคือ ภูเขาอิสินธร ภูเขากรวิก ภูเขาสุทสนะ ภูเขาเนมินธร ภูเขาวินตกะ และภูเขาอัสดกัณ (๓) ภูเขาหิมพานต์ (๔) ภูเขาจักรวาล

กัณท์ที่ ๓ : ชลาสนนิทเทโส แสดงแหล่งน้ำ กล่าวถึงสระและแม่น้ำน้อยใหญ่ต่าง ๆ ได้แก่ มหาสมุทร ประกอบด้วยสี่สมุทร อสีทสมุทร สระ แม่น้ำ และชลาลัย ๒๐ ประเภท

กัณท์ที่ ๔ : ทิปินิทเทโส แสดงเรื่องทวีป กล่าวถึงทวีปต่าง ๆ โดยกล่าวว่าทวีป มี ๔ ทวีป คือ ชมพูทวีป อุตตรกัณทวีป อมรโคยานทวีป บุพพิทเททวีป แต่พรรณนาเพียงชมพูทวีป และอุตตรกัณทวีป เท่านั้น ซึ่งทวีปใหญ่เหล่านี้มีทวีปเล็กเป็นบริวารทวีปละ ๕๐๐ รวมเป็น ๒,๐๐๐ ทวีป

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๒๘, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๙.

กัณฑ์ที่ ๕ : ภูมินิทเทศ แสดงเรื่องภูมิ มีนิริยเภทกถา แบ่งเป็นการอธิบายเรื่องนรกขุมต่าง ๆ กล่าวถึงมหานรก อสุทธนรก โลกัณตนรก อธิบายในแนวทางภูมิศาสตร์ กล่าวถึงตริจฉานกถา คือความเป็นไปของสัตว์ตริจฉาน เปตวิสัยกถา กล่าวถึงความเป็นไปของเปรต เทวภูมิกถา กล่าวถึง กามาวจรเทพ ๖ ชั้น รูปาวจรเทพ อรูปาวจรเทพ ความเกิดขึ้นแห่งอสุร เป็นต้น

กัณฑ์ที่ ๖ : ปกิณณกวินิจฉโย วินิจฉัยเรื่องปิกินกะ กล่าวถึงอายุของมนุษย์ อายุของเทพ อายุของสัตว์นรก กล่าวถึงเรื่องอาหาร การคำนวณภูมิ เรื่องต้นไม้ เรื่องโลก เรื่องโลกธาตุและเรื่อง อนันตกถาคือ การกล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งมี ๘ อย่างคือ อากาศ จักรวาท สัตว์นิกาย พุทธคุณ พุทธญาณ กับ สงสาร และทุกข์

จะเห็นได้ว่าในกัณฑ์ที่ ๑ - ๓ เป็นการอธิบายลักษณะทางภูมิศาสตร์ของโลกไว้อย่างละเอียด กล่าวคือ กัณฑ์ที่ ๑ อธิบายเรื่องจักรวาท ลักษณะ ที่ตั้ง ขอบเขต กัณฑ์ที่ ๒ อธิบายเรื่องภูเขาสินธุ ภูเขา ยุคนธร ภูเขาหิมพานต์ ภูเขาจักรวาท กัณฑ์ที่ ๓ อธิบายเรื่องมหาสมุทร สระอนาคต แม่น้ำ หนอง คลอง บึง ทั้ง ๓ กัณฑ์นี้แสดงให้เห็นถึงภูมิประเทศของโลกว่ามีรูปร่างลักษณะเป็นอย่างไรที่ลุ่มที่ดอนเป็นต้น กัณฑ์ที่ ๔ อธิบายถึงทวีปใหญ่ ๔ ทวีป ซึ่งมีทวีปน้อยเป็นบริวารทวีปละ ๕๐๐ รวมทวีปน้อยเป็น ๒,๐๐๐ ทวีป ตามด้วยลักษณะของนคร และชนบทในชมพูทวีป กัณฑ์ที่ ๕ อธิบายเรื่องของภพภูมิเริ่มตั้งแต่ันรก เปรต อสุรกาย สัตว์ตริจฉาน มนุษย์ ฉกามาพจร รูปภูมิ อรูปภูมิ โลกุตตรภูมิ กัณฑ์ที่ ๖ อธิบายเรื่องอายุ อาหาร เป็นต้น จบด้วยประวัติของผู้แต่งคัมภีร์

จากการศึกษาลักษณะทางภูมิศาสตร์ในคัมภีร์จักรวาททีปนี จะพบว่าเนื้อหาครอบคลุมภูมิประเทศของโลก กามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ โลกุตตรภูมิ รวมถึงหลักธรรมคำสอนในคัมภีร์จักรวาททีปนี

๓. ปัจฉิมคคาถา

ปัจฉิมคคาถา ถือว่าเป็นส่วนท้ายของการแต่งคัมภีร์ เป็นรูปแบบที่นิยมในการแต่งคัมภีร์ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเน้นย้ำความหมายของชื่อเรื่อง ความเป็นมาในการแต่งคัมภีร์ วัตถุประสงค์ในการแต่ง และได้บอกเล่าประวัติพระสิริมังคลาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์จักรวาททีปนี ดังนี้

พระมหาเถระซึ่งครูทั้งหลายตั้งชื่อให้ว่า สิริมงคล มีความอุตสาหะเป็นอันมากทรงพระไตรปิฎก ประดับด้วยศรัทธา พุทธิ และวิริยะ ประารถนาความเป็นผู้ฉลาดในสัมปรายภาพ อยู่ในวัดซึ่งปรากฏชื่อโดยภาษาไทยว่า สวนขวัญ อันตั้งอยู่ที่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ของวัดพระสิงห์ประดิษฐาน ในนครเชียงใหม่ รจนจักรวาททีปนี อันประดับด้วย ๖ กัณฑ์นี้เสร็จเมื่อปีมะโรง โทศก จุลศักราช ๘๘๒ ในรัชสมัยของพระจอมมนุษย์ผู้เป็นราชาภิราช ราชปนัดดาของพระเจ้าลก ทรงเป็นใหญ่ในนครเชียงใหม่อันใหญ่ยิ่ง เป็นดิลกแห่งพระราชาทรงปวง ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีพระราชศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง ทรงปรารถนา สัพพัญญุตญาณ ด้วยประการฉะนี้ จักรวาททีปนีนั้น พ้นอันตรายสำเร็จแล้ว ฉันทใด ความปรารถนาที่ติงาม ทั้งสิ้นของหมู่สัตว์ จงสำเร็จ ฉันทนั้น

ข้าพเจ้ารจนจักรวาททีปนี้ได้ประสบบุญได้อันให้ซึ่งความสุข ด้วยบุญนั้นของข้าพเจ้าขอความปรารถนาที่ดั่งามของหมู่สัตว์จงสำเร็จ ขอหมู่สัตว์ซึ่งไม่มีที่สุดโดยรอบในอนันตจักรวาทนี้จึงเป็นผู้มีสุข มีอายุยืน เห็นความเจริญทุกเมื่อ จงเป็นผู้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า เลื่อมใสในพระธรรม เลื่อมใสในพระสงฆ์ และจงเป็นผู้ไคร้บุญ ด้วยว่าหมู่สัตว์ที่มีประการอย่างนั้น ย่อมได้ความสำเร็จแห่งความหวัง และธรรมเป็นที่พ้นจากทุกข์

ส่วนข้าพเจ้าพึงได้ผลอันสูงสุดที่รู้กันว่าพระอรหันต์อันประกอบด้วยคุณทั้งปวงในภาพที่สุด ก็ในกาลใด พระอริยมะตไตรยผู้เป็นโลกนายกเสด็จอุบัติแล้ว ในกาลนั้นข้าพเจ้าพึงได้เฝ้าฟังธรรมของพระองค์ ครั้นฟังธรรมของพระองค์แล้วพึงบรรลุผลอย่างยิ่ง ในกาลนั้น ข้าพเจ้าพึงเป็นผู้ประกอบด้วยคุณทั้งหลายทั้งสิ้น ถ้ายังไม่บรรลุผลในศาสนาพระอริยมะตไตรยนี้ ข้าพเจ้าเมื่อท่องเที่ยวไปในภavn้อยภavnใหญ่ไม่พึงคบ บาบมิตร พึงคบบุรุษสูงสุด ไม่พึงประกอบด้วยทฐิอันเลว พึงประกอบด้วยทฐิอันดี จงเป็นผู้เลื่อมใสประกอบด้วยบุญมีทานเป็นต้น เป็นผู้อันโลกยกย่อง

ขอพระสัทธรรมคำสั่งสอนของพระโลกนาถ จงส่องแสงตลอดกาลนาน ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งสิ้น จงเป็นผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ขอฝนจงตกต้องตามฤดูกาลหลังอุทกธารโดยดี นำปฐพีไปสู่ความมั่งคั่ง รักษาพืชและสัตว์ที่เกิดบนแผ่นดินทุกเมื่อ อนึ่งขอพระราชาทรงรักษาประชาชนโดยธรรมทุกเมื่อ ประดุจมารดาบิดารักษาบุตรน้อยที่เกิดแต่ตนเป็นนิตยฉะนั้น เทอญ^{๑๓}

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้แต่งคัมภีร์จักรวาททีปคือพระสิริมังคลาจารย์ อยู่วัดสวนขวัญ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เป็นผู้ทรงพระไตรปิฎกแตกฉานในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีความเฉลียวฉลาดรอบรู้ในสรรพวิชาตลอดถึงมีความวิริยอุตสาหะเป็นอย่างยิ่ง เมื่อแต่งคัมภีร์เสร็จแล้วได้ตั้งความปรารถนาขอให้เป็นผู้ฉลาดอย่าได้คบกับคนพาลสันดานบาปหยาบเข้าได้คบแต่บัณฑิตตราบจนเข้าสู่พระนิพพานอันเป็นแดนเกษมจากโยคะ และได้ขอพรให้สรรพสัตว์ในอนันตจักรวาทมีความสุขความเจริญอย่าได้เบียดเบียนนิทานซึ่งกันและกันมีความรักใคร่ปรองดองสมัคสมานสามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันตนรักสุขเกลียดทุกข์ฉนั้นใดผู้อื่นก็รักสุขเกลียดทุกข์ฉนั้นให้เป็นผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ปรารถนาให้บ้านเมืองมีความสงบร่มเย็นพระมหากษัตริย์ปกครองบ้านเมืองไพร่ฟ้าประชาชนพลสกนิกกรด้วยทศพิธราชธรรมมีความเป็นห่วงเป็นใยในพลสกนิกกรของพระองค์ประดุจบุตรผู้เกิดแต่อกฉนั้น

^{๑๓} พระสิริมังคลาจารย์, จักรวาททีป, ตรวจชำระโดย สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๙๑ – ๔๙๒.

บทสรุป

จากการศึกษาคัมภีร์จักรวาทปิณีทำให้เห็นถึง

๑. โครงสร้างของคัมภีร์จักรวาทปิณีมี ๓ ส่วนคือ (๑) ส่วนปณามคาถา เป็นบทนมัสการพระรัตนตรัย (๒) ส่วนเนื้อหา มีอยู่ ๖ กัณฑ์ แต่ละกัณฑ์แยกเนื้อหาออกจากกัน โดยอาศัยเรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และปกรณ์ทั้งหลายที่กล่าวถึงจักรวาลเป็นหลัก และ (๓) ส่วนปัจฉิมคาถา เป็นการเน้นย้ำความหมายของชื่อเรื่อง ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ในการแต่งและประวัติโดยละเอียดของพระสิริมงคลจารย์ผู้แต่ง

๒. หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์จักรวาทปิณีสรุปได้ ๓ ประการใหญ่ ๆ ได้แก่ (๑) การให้ทาน พรรณนาถึงผลของการให้ทานว่าจะทำให้ได้รับอานิสงส์ในชาติปัจจุบันและชาติต่อไป ซึ่งปรากฏเนื้อหาในกัณฑ์ที่ ๑ (๒) การรักษาศีล ดังเช่นนกกระยางรักษาศีลข้อที่หนึ่งตลอดชีวิตแม้จะตายก็ไม่ยอมผิดศีล ผลจากการรักษาศีลทำให้นางเกิดเป็นธิดาของท้าวเวปจิตติจอมอสูร เป็นผู้มั่งรูปร่างงดงามเพราะศีลนั้น ซึ่งปรากฏเนื้อหาในกัณฑ์ที่ ๑ (๓) การปฏิบัติสมณะและวิปัสสนากรรมฐาน ส่งผลให้ไปเกิดในพรหมโลก หรือหมตกิเลสไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป ซึ่งปรากฏเนื้อหาในกัณฑ์ที่ ๕

๓. วิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์จักรวาทปิณี จะพบว่าล้วนเป็นหลักธรรมพื้นฐานหลักในพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่ควรแก่การเผยแพร่ เพื่อการเข้าถึง เพื่อความเข้าใจ และการนำไปประพฤติปฏิบัติ ของพุทธศาสนิกชน อันจะยังประโยชน์ให้แก่ผู้ประพฤติปฏิบัติได้รับผลทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมในคัมภีร์จักรวาทปิณีทำให้ทราบว่าพระสิริมงคลจารย์ผู้แต่งคัมภีร์มุ่งที่จะอธิบายหลักธรรมเพื่อให้คนละความขี้เม่งทำแต่ความดีเห็นโทษของการผิดศีลทั้ง ๕ ข้อ และเห็นประโยชน์ของการประพฤติปฏิบัติตามธรรมโดยเฉพาะอานิสงส์ของการรักษาศีล ๕ และการปฏิบัติสมณกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานซึ่งหากทำได้ก็จะได้อานิสงส์คือการไปเกิดในที่ที่มีตระกูลสูงเช่นตระกูลกษัตริย์เป็นต้นและไปเกิดในสวรรค์ พรหมโลกและสูงสุดคือการเข้าสู่พระนิพพานซึ่งเป็นที่เกษมจากโยคะทั้งปวงไม่เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงการเรียนรู้ในทางพระพุทธศาสนา

๑) ควรส่งเสริมให้พุทธบริษัท ๔ ศึกษาคัมภีร์จักรวาทปิณีทั้ง ๓ ด้าน คือด้านปณามคาถา ด้านเนื้อหาทั้ง ๖ กัณฑ์ ด้านปัจฉิมคาถาให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งเพื่อจะได้นำไปถ่ายทอดให้อนุชนคนรุ่นหลังได้รับรู้แล้วนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งจะทำให้เห็นถึงคุณค่าของคัมภีร์อันจะก่อให้เกิดการอนุรักษ์ให้อนุชนคนรุ่นหลังได้รับการศึกษาค้นคว้าต่อไป

๒) ควรส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนเรียนรู้เรื่องบุญกิริยาวัตถุ ๓ ได้แก่ ทานมัย ศีลมัยและภาวนามัย เพื่อนำไปปฏิบัติอันจะทำให้ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นมีความถึงพร้อมด้วยมนุษยสมบัติสวรรค์สมบัติและนิพพานสมบัติ

๓) ควรศึกษาค้นคว้าคัมภีร์ในทางพระพุทธศาสนาอันเป็นคัมภีร์ที่จารึกพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สอนให้ละความชั่วประกอบความดีและทำจิตใจให้ผ่องแผ้วซึ่งประกอบไปด้วยพระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกาและปกรณ์วิเสสต่าง ๆ ตลอดถึงคัมภีร์ชั้นหลัง ๆ ที่พระโบราณจารย์ได้รวบรวมขึ้นมาด้วยความวิริยะอุตสาหะ ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาเรียนรู้ให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งแล้วนำมาไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดอันจะทำให้เกิดความสงบร่มเย็นในสังคมส่วนรวมปราศจากการเอารัดเอาเปรียบข่มเหงรังแกซึ่งกันและกันทำให้การอยู่ร่วมกันในอนันตจักรวาลนี้มีแต่ความผาสุกราบรื่นทั่วทุกปาวสาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ศึกษาเปรียบเทียบการบรรลุนิพพานของพระอริยบุคคล
- ๒) ศึกษาหลักการปฏิบัติของฆราวาสและเทวดาหลังจากการบรรลุความเป็นพระอรหันต์
- ๓) ศึกษาอายุของเหล่าสัตว์ในอบายภูมิ มนุษย์ในทวีปทั้ง ๔ และเทวภูมิชั้นต่าง ๆ

บรรณานุกรม

- จำเนียร แก้วกู่. คัมภีร์ศัพทศาสตร์บาลี-สังสกฤต: ประวัติและความเป็นมาเน้นคัมภีร์ไวยากรณ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘.
- ประพันธ์ ศุภขร. พระพุทธศาสนาเถรวาท. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๔.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๒๘. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีพิมพ์, ๒๕๔๙.
- พระมหาปุณณจันทร์เถระ. โลกสถินฐานโชตรตนคณฐี. ตรวจชำระโดย สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๓.
- พระสิริมังคลาจารย์. จักรวาทพิปนี. ตรวจชำระโดย สำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๔๘.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อังคุดตินิกาย จตุกกนิบาต เล่มที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ศักดิ์ศรี แยมันดดา. วรรณคดีพุทธศาสนาพากย์ไทย. กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สดุภณ จังกาจิตต์. “จักรวาฬที่ปนี กัณฑ์ที่ ๑, ๒, ๓”. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย: ภาควิชาภาษาตะวันออก, ๒๕๒๐.

सानุ มหัทธนาตุลย์. “พัฒนาการแนวคิดเรื่องปฐมธาตุของโลกและชีวิต: เหตุผลที่พุทธศาสนาปฏิเสธ”.

สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง. ประวัติวรรณคดีบาลีในอินเดียและลังกา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖.

แสง จันทรงาม. อุทัย บุญเย็น. พระไตรปิฎกสำหรับผู้บวชใหม่และชาวพุทธทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพ-

มหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, ๒๕๕๖.